

Nejlepší knihy roku? Tady jsou...

Respondenty ankety z řad osobností českého kulturního a veřejného života, hlasující pro knihy roku Deníku N, jsme vyzvali k sepsání jejich krátkých medailonků. Proč ministr kultury Martin Baxa sní o příbězích velkých mořeplavců, jak Vlak do Samarkandu podle Michaela Romancova pomáhá pochopit současné Rusko a čím Terezu Brdečkovou fascinuje tvorba nobelistky Annie Ernauxové?

BELETRIE

T. S. Eliot: Pustá země

(př. Petr Onufer, Argo)

V každé učebnici se dočtete, že Pustá země od T. S. Eliota je jednou z nejdůležitějších básní anglicky psané literatury. Málokdy však následuje srozumitelné vysvětlení, proč tomu tak je. Eliot ji psal ve snaze uchopit zmatek ve vlastní hlavě, když světová válka rozbila svět poklidných jistot, v němž celá jeho generace vyrostla. Na nový nepochopitelný svět reagoval novou nepochopitelnou poezií, zmatku čelil zmatkem. Přijal chaos, protože jako jeden z prvních pochopil, že jiná možnost není, ale pokusil se ho propojit s tradicí sahající až k antice, přece jen ho nějak včlenit do řádu. Pustá země je reflexí světa, kde nic není jisté, nic nedává smysl a všechno je přitom bolestně povědomé. Nejspíš je nepřeložitelná, přesto byla do češtiny několikrát výborně přeložena. Po Jiřím Valjovi a Jiřím Kolářovi letos předvedl své mistrovství Petr Onufer. „Co je to za zvuk vysoko ve vzduchu / (...) / co je to za město nad horami / praská, přetváří se a puká ve fialovém vzduchu / padající věže / Jeruzalém Athény Alexandrie / Vídeň Londýn / ne skutečné.“

Petr Koubský, redaktor Deníku N

Annie Ernauxová: Roky

(př. Tomáš Havel, Host)

Kdokoliv píše prózu, stojí před otázkou, kde v textu je on sám či ona sama. Chci mluvit o sobě? Pokud ne, proč to vyprávím zrovna já? Pokud ano, jaký mám zvolit jazyk a proč bych měla čtenáře zajímat? Annie Ernauxová, profesorka francouzštiny vládnoucí brilantním jazykem, vyřešila ten problém objektivně: píše o svých rodičích, rodném městě, o své cestě z dělnické Francie mezi snobskou kulturní elitou. Říká na sebe všechno a zároveň vůbec nic. Mluví pouze o sobě, ale nemá svůj egem jako toreador muletou, jako to dělala Marguerite Durasová. V knize Roky Annie Ernauxová místo „já“ užívá zájmeno „my“. Vypráví svůj příběh, který je hlavně kronikou poválečné Francie očima jedné generace, dívky, manželky, matky, milenky, hledáčky smyslu věci. Počátkem osmdesátých let jsem se vši vážností začala psát. Spisovatel Jiří Fried mi tehdy přinesl Obyčejnou ženu

od Annie Ernauxové v překladu Anny Kareninové. „Tohle si přečti, zřejmě jdeš podobným směrem,“ řekl mi. Vždycky jsem na to srovnání byla pyšná.

Tereza Brdečková, spisovatelka

Petr Hruška: Spatřil jsem svou tvář

(Host)

Jako dítě jsem doslova hlтал příběhy velkých mořeplavců! Pořád se mi tak nějak stýská po pleskání plachet ve větru a tajemných krajích, které nikdy nebyly. Asi nejvíc mě fascinovala Magalhãesova výprava. Znal jsem jména lodí, do atlasu si kreslil délku a šířku zastávek na trase a s trpkostí nesl, že on sám se nevrátil. Nejsm čtenář poezie a knihu Petra Hrušky jsem si koupil jako ozvěnu téhle dětské vášně. A najednou jako bych o těch výpravách přemýšlel opravdu dospěle, bez romantiky, s vědomím následků, ale také bez moralizování, s údivem a obdivem. Odvaha vyrazit a pak ustát takovou cestu: Je stále těžší vysvětlit / že poplujeme-li pořád dopředu / vrátíme se. Úžas nad jinými lidskými bytostmi a jejich světy, povědomými i neznámými zároveň: Muži i ženy chodí nazí / život je velmi klidný. / Tapiří maso se vaří celý den. / Tlučou do plechů / tvaru srdce, / aniž by byli ochotní říct / proč. Utopený deník, naše ulpívání na zapsaném: Kdo nám uvěří? Úlek nad tím, co přinášíme: Když s vaší pomocí ostromané napadli sousední ostrov, / s nímž vedli každodenní válku, / volali přitom: Kastilie! Pořád je mi líto, že sám Magalhães nedoplul domů, a až bude o Vánocích bytem vonět hřebíček, ty obrazy nevyženu z hlavy.

Martin Baxa, ministr kultury

Kazuo Ishiguro: Klára a Slunce

(př. Alena Dvořáková, Argo)

Jako by v jeho textech hrála hudba. Melancholická, trochu teskná – Dvořáková symfonie, která se v Japonsku používá jako hudba k zavírání parků a k upozornění dětí na to, že je pět odpoledne a mají jít domů. I Kazuo Ishiguro jako by melancholicky upozorňoval na to, že slunce zapadá a že by si lidstvo mělo začít klást otázky ohledně věci, na nichž neúnavně pracuje, ale o nichž nemá příliš přesné představy. Jeden z mých nejoblíbenějších současných autorů, který dokáže s úsporností sobě vlastní na poměrně malém prostoru vybudovat sugestivní atmosféru, v níž se budoucnost stává aktuální současností. Navíc se nebojí morálních dilemat a otázek, na které možná vůbec neexistují správné odpovědi. Kam až mohou rodiče zajít v rozhodování o osudu svých dětí? Existují ještě vůbec správné volby? Na malém prostoru se odehrává dramatický příběh plný dramatických rozhodnutí. Ale jak už to u Ishigurových próz bývá, pod tesknými tóny hudby jeho textu se

skrývá i naděje – naděje na lidskost, i kdyby roboti měli být lidštější než lidé.

Markéta Pilátová, spisovatelka

Guzel Jachinová: Vlak do Samarkandu

(př. Jakub Šedivý, Prostor)

Vlak do Samarkandu je krásně napsaná kniha, jejíž četba je v mnoha ohledech trýznivá. Přesto – nebo snad právě proto – ji stojí za to číst, a to zejména po letošním 24. únoru. Autorka Guzel Jachinová patří k (relativně) malému množství ruských spisovatelů, respektive veřejně činných intelektuálů, kteří našli odvahu odsoudit vpád ruských vojsk na Ukrajinu. Na rozdíl od mnoha jiných se rozhodla nemlčet a je více než pravděpodobné, že rozhodnutí promluvit muselo být podobně náročné jako ta, k nimž musejí dospět její románoví hrdinové. Ti se setkají v evakuačním vlaku, kterým mají být sirotci z hladovějícího Povolží dovezeni do relativního bezpečí vzdálené Střední Asie. Všichni jsou poznamenáni brutální občanskou válkou, která tehdy v evropské části Ruska doznávala, a každý se svým způsobem snaží popasovat s komplikovanou situací, do které se dostali. Jejich omezené komunikační schopnosti jsou leckdy větší překážkou než všude panující strach, násilí a nedostatek zásob, léků, důvěry i morálky těch, s nimiž musí komunikovat. Povolžský hladomor, který připravil o život miliony lidí, byl jen jednou z mnoha hrůz, které Rusko ve 20. století potkaly. Jednou z mnoha hrůz, které zdeformovaly Rusko a fyzickou i psychickou stránku všech těch, kteří tam žili a o nichž se mlčelo. Rusko se nikdy nenaučilo o svých problémech mluvit. Mlčelo a v důsledku mlčení se stalo netečným vůči vlastnímu utrpení, tím spíš pak vůči utrpení cizích. Vlak do Samarkandu umožňuje pochopit mnoho z toho, co se děje teď.

Michael Romancov, politický geograf

Benjamín Labatut: Strašlivá závrať

(př. Anna Štádlarová, Paseka)

„... Celé dny pracoval v hlubokém transu a zapomínal jíst i spát. Pokud se mu nepodařilo dosáhnout uspokojivého výsledku, začínal se nervově hroutit; když se mu naopak vedlo dobře, upadal do euforie podobné náboženské extázi.“ Kdo se takto choval? Německý teoretický fyzik, matematik a filozof Werner Karl Heisenberg. Kdo to napsal? Chilský spisovatel Benjamín Labatut (*1980) v románu Strašlivá závrať. Je to jeho první do češtiny přeložená kniha, vloni s ní pronikl mezi finalisty Mezinárodní Bookerovy ceny. Labatut napsal něco mezi dokumentárním románem a historickou reportáží. Autor líčí posedlost vědci, vesměs matematiků a fyziků, s níž usilují pochopit zákonitosti hmoty a vesmíru. Jejich geniální mozky se dostávají na dohled

silám, jejichž mocnost by se při zneužití mohla stát pro civilizaci fatální. Zprvu Labatut – strhujícím způsobem – asociativně pracuje téměř výlučně s historickými skutečnostmi, posléze i fabuluje, ale non-fiction podstata zůstává v jeho textu zachována. V epilogu knihy originálně a současně velmi jednoduše vysvětluje, jak se k tématu dostal. Strašlivá závrať je vynikající knihou o schopnosti tvůrčí koncentrace téměř všemu navzdory, ale také o odpovědnosti za to, co (můj) mozek produkuje.

Josef Chuchma, publicista a kritik, editor webu ČT art

Jaroslav Rudiš: Winterbergova poslední cesta

(př. Michaela Škultěty, Labyrint)

Jára Rudiš miluje vlaky. Je to nostalgické spojení s minulostí, ale i symbol komunikačního propojení současnosti; vlakem se dostanete skoro všude a během cesty můžete přemýšlet, o čem chcete. Hrdina knihy Winterbergova poslední cesta toho musí probrat hodně, vlastně několik století střeoevropské historie, v níž se tvaroval i svěbytný typ lidské existence – Střeoevropan. Winterberg ví, že už je to všechno dávno pryč, přesto tvrdšíjně trvá na tom, že tenhle typus je podivuhodně zadřený i v nás, kteří jsme tuto dobu „přežili“. Winterbergova poslední cesta je vlastně rekviem za střední Evropu, která jako sdílený kulturní prostor mizí, ale zmizet by neměla. Járův nejsilnější román – myslím tím rozsahem i významem – nese rytmická linka jedoucího vlaku, která odměřuje i běh času, v němž se dějiny historických učebnic a bedekrů míchají s dějinami intimních lidských deníků. Nebyl by to Rudiš, kdyby to vše neprostupovaly humor a ironie. Nikdy ne výsměch, jakkoliv jsme a budeme směšni, spíše láskyplný smích nad lidským osudem, v němž ani ty „smějící se mrtvoly nejsou pěkné“...

Petr Fischer, komentátor

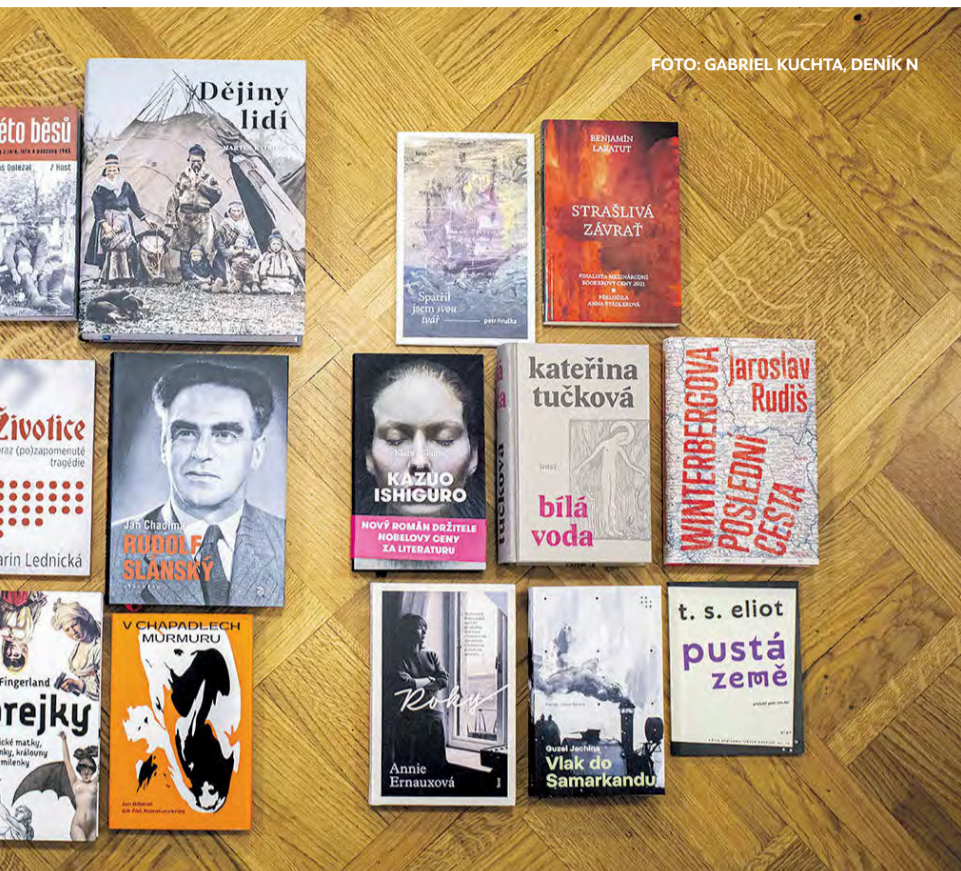

FOTO: GABRIEL KUČHTA, DENÍK N

Sedmnáct nejlepších knih roku 2022. Kterou jste ještě nečetli? Za poskytnutí knih a prostor k fotografování děkujeme knihkupectví Academia na Václavském náměstí.

Kateřina Tučková: Bílá voda

(Host)

Úspěšné romány se české literární kritice moc nelíbí. Tím spíš, pokud jsou psané ženami. Bílá voda Kateřiny Tučkové je příkladem za všechny. Jen málo letošních knih způsobilo tolik rozporuplných reakcí. Možná se zdá prvoplánově nazvat knihu s téměř sedmi sty stranami knihou roku, navíc pokud ji napsala jedna z nejuspěšnějších autorek současnosti. Jenže málokdo dokáže tak spolehlivě vytipovat důležitá témata českých dějin jako Tučková, natož je napsat s až palčivou přesvědčivostí. Jde navíc o témata, která jsou stále aktuální. Bílá voda je příběhem nejen o Akci Ř, nelíbí pouze osudy Leny, Evaristy a mnoha dalších žen, už vůbec se nejedná jen o historický román. Stále totiž žijeme ve světě, kde ženy – a ani to nemusí být řeholnice – často nemohou o svých životech a o svém těle svobodně rozhodovat. Tučková se podařilo napsat feministický román, navíc takový, jaký tu byl dlouho potřeba. Přál bych si, aby se o Bílé vodě mluvilo víc, a to právě o otázkách, které kniha pokládá, spíš než o subjektivních představách umělecké hodnoty.

Marek Torčík, spisovatel

NON-FICTION

Karin Lednická: Životice: obraz (po)zapomenuté tragédie

(Bílá vrána)

Umělecká tvorba (krásná literatura, film, média všeho druhu) často pracuje s historickými látkami. Autoři takových děl většinou musí historické realie nějak redukovat, upravovat, zhutňovat, aby se nerozpadl příběh, aby film měl svůj filmový jazyk, román své vyprávěcí postupy, figury svou logiku. Někdy se ale výsledek ocitne hodně daleko od zobrazované historické, poznatelné skutečnosti. Dějově, emoci i kontextem. Karin Lednická ve svých knihách kráčí opačně, vrací do dějin lidské osudy, ale neuhýbá při tom nutně před historickou skutečností. Zvláště její letošní Ži-

vitice stojí rozkročeny mezi literaturou a realitou. Autorce se díky jejímu zaujetí a vytrvalosti daří v literární formě dojít v hledání skutečných osudů jejích postav leckdy dál, než se to zatím povedlo i historickému výzkumu. A rozhodně pak dochází mnohem dál v tom, jak zapomenuté a okrajové (vždyť je to někde na Těšínsku) téma ožívuje, vypráví v nových kontextech a s množstvím nových poznatků. Svým přístupem k tragédii lidí ze Životic z roku 1944 si u pozůstalých a několika pamětníků získává důvěru, a tedy i nová fakta a poznatky. Životice Karin Lednické popírají oblíbené rčení, že nějaká pravda nemůže kazit dobrou story. Naopak.

Martin Groman a Michal Stehlík, autoři podcastu Přepište dějiny

Martin Rychlík: Dějiny lidí

(Academia)

„Srovnáváme-li malý počet společností, jeví se nám navzájem velmi odlišně. Tyto rozdíly se ale zmírňují, když takové zkoumání zabere širší okruh,“ píše v mé oblíbené knize Smutné tropy Claude Lévi-Strauss. Výtisk českého překladu (z roku 1966) téhle legendární publikace se mi podařilo sehnat v antikvariátu, když jsem byl začátkem devadesátých let přijat ke studiu etnologie na Filozofické fakultě UK. Na antropologické přednášce profesora Leopolda Pospíšila jsem tehdy poprvé zaslechl termín univerzálie, což jsou obecně platné charakteristiky a jevy, které můžeme v čase a prostoru zkoumat v různých společnostech po celém světě. Právě na americké Yaleově univerzitě, kde pan profesor dlouhá léta působil, vznikl systém kartoték (Human Relations Area Files), který se stal inspirací pro populárně-naučné fejetony Martina Rychlíka. Obdivuhodná kniha Dějiny lidí v 73 kapitolách ukazuje, jak jsme rozdílní a zároveň podobní, jak cizí a přitom blízcí. Když dospějeme, mnoho z nás ztratí chuť po zvědavosti, touhu dívat se za hranice. Možná by se Rychlíkova inspira-

tivní a nádherně obrazově vypravená kniha mohla jmenovat Příběhy lidí, rozhodně by se ale měla dostat na seznam povinné literatury středních a vysokých škol. Jak dodává Lévi-Strauss: „Žádná společnost není bytostně dobrá, ale žádná není také naprosto špatná.“

Joachim Dvořák, majitel nakladatelství Labyrint

Karel Teige: Deníky 1912–1925

(Akropolis)

Náhodně vybraný záznam z Teigova deníku z pondělí 2. prosince 1918 říká: „Odpovědně jsem byl se Zamrazilem v Bio Konvikt, bylo tam několik amerických výtečných filmů. Na večer jsem se sešel s M. Dlouhou, již jsem vyprovodil až na Vinohrady. Byl jsem si u Borového vybrati honorář za Myslivnu z posledního čísla Června – dostal jsem 25 korun.“ Několik řádků jako by předjímal věci příští, fascinaci filmem o deset let později zúročenu v knize Svět, který se směje nebo redaktorskou a autorskou činnost. Když Teige tyto řádky deníku psal, byl žákem reálného gymnázia v pražské Křemencově ulici. O pět let později patřil k zakladatelům Devětsilu, o jedenáct let později přednášel jako docent sociologii architektury na škole Bauhausu v Dessau. O dvacet let později se pokusil otočit surrealismus proti proudu a vymanit levicovou avantgardu ze stalinistického dogmatismu. Na kořeny všech těchto dějů pozorný čtenář v denících Karla Teigeho narazí a četba mu tak osvětlí řadu pozdějších Teigeových prací. Poklonu je na tomto místě nutno složit editorům Janu Wiendlovi a Tereze Sudzinové. Díky nim máme Deníky k dispozici a díky nim konečně bezpečně víme, co je to mravenčí práce.

Jiří Padevět, spisovatel a ředitel nakladatelství Academia

Jan Fingerland: Hebrejky. Biblické matky, démonky, královny i milenky

(Pražské příběhy)

Příběh je nejnápinnější, když musíte řešit otázku společně s vypravěčem. V Bibli je takových otázek spousta. Jedna se třeba týká ženy, která tu ani není uvedena jménem. Je to Pilátova žena. Evangelista Matouš zaznamenává, že manželka posle rímskému prefektovi judské provincie do práce vzkaz, ať si s tím Spravedlivým Ježíšem nic nezačíná. Vzkáže muži, že v noci ji kvůli tomu trápyly zlé sny. Otázka zní následovně: Našeptával Pilátově ženě ďábel, jak je zpodobněno na starých malbách? Kdyby totiž Pilát ženino varování poslechl a Ježíše propustil, lidé by nedošli spásy. Anebo k paní Pilátové ve snu mluvil Bůh? K putavosti otázky patří, že nemá správné řešení, neznáme je a znát nebudeme, i když se dohadujeme 2000 let.

Zajímalo by mě, jakou argumentaci by ke kauze Pilátové snesl novinář a spisovatel Jan Fingerland. Nedožvím se to, protože píše o Hebrejkách, nikoliv Římankách, jako nejspíš byla žena Piláta. A píše o nich tázavě a poučeně. Ví, jak se s textem starým několik tisíciletí popasovali dávní a současní rabíni i teologové, k vyprávění povolává poznatky z historie i geografie.

Petr Vizina, novinář, autor literárního podcastu Na dotek

Jan Bělíček: V chapadlech mürmuru.

Jak čist literaturu krize

(Paseka)

Když si pokládáme otázku „co se děje“ – nebo ještě lépe „proč se to děje“, většinou ji cílíme na politiky, experty, sociální

a humanitní vědce, publicisty, influencer. Jen málokdy odpověď čekáme od umění – vždyť přece umění nemůže reagovat na aktuální události tak rychle jako třeba publicistika; je třeba určitý odstup, časový, myšlenkový. Navíc přece trvá obvykle několik let, než vznikne román nebo novela. Literární kritik Jan Bělíček na to ve své knize V chapadlech mürmuru šel jinak. Neočekává, že výrazné romány posledních několika let budou rozšířenými komentáři k aktuálnímu dění; namísto toho v nich hledá širší kontext pro krize, které zažíváme, a zároveň se rozhlíží, jaké horizonty budoucnosti nám rýsují. Zabývá se tak tématy jako rasa, gender nebo třída a jeho analýzy ukazují, jak moc potřebujeme podobné poctivou uměleckou kritiku, která dovede dílo uchopit v širších společenských souvislostech.

Klára Vlasáková, spisovatelka a scenáristka

Kate Listerová: Podivuhodná historie sexu

(př. Petra Diestlerová, Paseka)

Zrovna tuhle látku jste ve škole života určitě probírali a nejspíš nepatří k tomu, co člověk s úlevou rychle zapomene. Ale jste si jisti, že vám něco neuniklo? Nebo že vaši učitelé nešířili bludy? Kate Listerová ve svém odborném, ale velmi čtivě podaném pojednání nabízí spoustu zajímavých informací a jistě dokáže nejen zaujmout, ale i překvapit a zaskočit. Přitom pracuje pouze s vědecky ověřenými fakty. Dozvíte se, na co pomáhají luštěniny a jak marné jsou ústřice, jak to bylo s bobry a co hrozilo opicím či jaké nebezpečí plyne z jízdy na bicyklu. Ať už kniha čtenáři poslouží jako učebnice, nebo ji bude vnímat spíš jako nepřeborný soupis kuriozit, rozhodně ji bohatě využije jako konverzační příručku: svými novými vědomostmi dozajista oslní v rámci intimních chviliek v páru nebo oživí skomírající zábavu při silvestrovské party.

Jovanka Šotolová, šéfredaktorka iLiteratura.cz

Miloš Doležal: 1945: Léto běsů

(Host)

Věčné obrácení do minulosti a vytěžování dávných traumat české historie mne u české literatury poslední dobou už trochu nudí. Ne ale u spisovatele Miloše Doležala, jehož práce zaplňují prázdná místa české historie tam, kde je to nejméně třeba. Navíc pracuje důsledně dokumentárním stylem a s využíváním řady archivů či vzpomínek pamětníků, ač jeho knihy mají i velkou literární hodnotu (ne nadarmo se v tipech odborné veřejnosti letos objevila i jeho aktuálně vydaná básnická sbírka). A také jsou napínavější než leckterý thriller. 1945: Léto běsů uzavírá po knihách Čurda z hlíny a Do posledních sil temnou trilogii o řádění Čechů v českých dějinách. Jde o cenné a bolestivé svědectví o tom, že nejsme jen oběti historie, ale často i její přímí viníci. Doležalovy knihy jsou obdobou vztyčování křížů na paměť dávnou promlčených zločinů. Pojmenovávají nikdy nepotrestané vrahy a navždy jejich jména vypalují alespoň do stránek knih. Doležalova práce je tak bez nadsázky státo- (a národo-) tvorná.

Irena Hejdová, Deník N

Pavel Barša: Román a dějiny

(Host)

Pavel Barša si v knize Román a dějiny klade zásadní otázku: lze v éře ohrožení lidstva v podobě koronaviru a klimatické krize, z nichž tu druhou akcelerovaly neoliberalistická utopie o neomezeném růs-

tu a sobecký individualismus, zůstat mimo dějiny? Ty se nyní vrátily v plné síle a kolonizují každodennost. A naopak: každý náš čin ve sféře soukromé každodennosti má váhu dějinnosti. Větší část Baršovy knihy je věnována tomu, jak tyto posuny reflektoval román, přičemž nemalý prostor mají radikální změny v úvahách o tomto žánru v díle Gyorgy Lukásce a Milana Kundery. Barša se kriticky staví k propojování románu s velkými dějinami, v nichž jsou malé dějiny nahlíženy z jakési „vševědoucí“ pozice, ale také „postmoderním“ pokusům stát mimo dějiny. Česká a francouzská verze Kunderova Umění románu nabízejí dle něj dvě krajní polohy: emancipace v dějinách a jejich prostřednictvím v raném Kunderovi stojí proti emancipaci z dějin a proti nim. Baršova odpověď, podtržená odkazy zejména na díla Michaila A. Bachtina nebo Bruna Latoura, zní: Nelze už stavět soukromé proti veřejnému, přírodu a každodennost proti duchu a dějinám, neboť druhá strana je vždy zahrnuta v první. Dějiny Země se staly neoddělitelnými od dějin člověka. Baršova kniha nabízí intelektuální dobrodružství s jasným názorem a vzkazem. V českém kontextu je to výjimečné dílo.

Jiří Pehe, politolog a publicista

Jan Chadima: Rudolf Slánský

(Vyšehrad)

V jádře je to tak: kdo přežije, píše dějiny. Neb má – většinou – možnost zlikvidovat vše, co by jeho verzi událostí zpochybňovalo. Jinak řečeno: kdo píše dějiny, ten manipuluje, buď bezděčně, nebo vědomě. Ale skoro vždycky, když jde o portrét osobnosti, která polarizovala – čili o vinu, trest, pravdu a rozehřešení. Takže jsem si navykla biografie číst s odstupem. Ta Chadimova mě ale nadchla. Protože se nebojí tvrdých existenčních otázek. Ptá se, jak mohl jeden z nejmocnějších funkcionářů rudého režimu přehlédnout, že se někdejší bojovníci za zářnou budoucnost lidstva mění ve zločince. Jak to, že ignoroval erozi svých ideálů. Je možné mu odpustit? Je nutné ho pochopit, aby se podobným zrudlostem zabránilo? Dá se jim vůbec zabránit? Může poctivě věřící opustit víru, které zasvětil život? Může být víra chybou, zradou?

Chadima se ptá, ale nevnucuje odpovědi. Spíš s chirurgickou strízlivostí a precizností skýtá fakta. Nikdy, ani v nejdramatičtějších situacích, neopustí postoj nezaujatého „diváka“ – čímž našinci rozevívá prostor pro vlastní názor. Ale – proč zapírat – četla jsem tu knihu také proto, že syn tohoto protagonisty jednoho z nejskurilnějších politických procesů 20. století byl svého času jedním z mých nejlepších přátel. Když jednapadesátiletého Slánského v roce 1952 popravili, bylo Rudovi sedmnáct. A mě samozřejmě zajímalo, jak žít ve stínu „vlastizrádce“, který skončil na šibenici. Ruda junior byl vzácný, skromný, nezkorumpovatelný člověk. Podepsal Chartu, pomáhal, kde mohl. Jednou jsem se ho zeptala: Kdo vlastně byl ten tvůj otec? Odpověděl: „Mám ho rád.“ Ne: Měl jsem ho rád. A já nechápala. Dnes, díky této monografii, chápu... Psát takhle o dějinách má smysl.

Daňa Horáková, kulturní politička a autorka knihy O Pavlovi